

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKA PRÁCE

Praha, 2019

Terézia Šofranková

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

HUDEBNÍ UMĚNÍ

HOUSLE

BAKALÁŘSKA PRÁCE

VÝVOJ, FILOSOFIE A CÍLE METODY EL SISTEMA

Terézia Šofranková

Vedoucí práce: Prof. Ivan Štraus

Oponent práce: MgA. Jakub Junek

Datum obhajoby: 4. června 2019

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Violin

BACHELOR'S THESIS

DEVELOPMENT, PHYLOSOPHY AND OBJECTIVES OF EL SISTEMA

Terézia Šofranková

Thesis Supervisor: Prof. Ivan Štraus

Thesis Opponent: MgA. Jakub Junek

Date of thesis defense: 4. 6. 2019

Academic title granted: BcA.

Prague, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Vývoj, filosofie a cíle metody El Sistema

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....6.4.2019 .....

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. Souhlasu autora a AMU v Praze

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

[illegible]

Abstrakt

Bakalárska práca Filozofia, ciele a vývoj metódy El Sistema pojednáva o danej metóde v teoretickej i praktickej rovine. V práci predstavujem a objasňujem princípy filozofie metódy El Sistema v Latinskej Amerike, zaoberám sa vnútornou a vonkajšou štruktúrou, výskumom a výsledkami aplikovania tejto metódy. Zamýšľam sa nad šírením metódy v Európe a poukazujem na možné nástrahy, či výzvy, ktoré so sebou v praktickej rovine prináša. Čerpám zo skúseností, ktoré som získala v Nadačnom fonde Harmonie, ktorý ako prvý svojho druhu v Českej republike začal vyučovať touto metódou.

Abstract

Bachelor Thesis Philosophy, Objectives and Development of El Sistema Method deals with the given method in the theoretical and practical level. I present and explain the principles of the El Sistema method philosophy in Latin America, I deal with the internal and external structure, research and the application of this method. I am thinking about spreading the method in Europe and pointing out the possible pitfalls or challenges that it brings with it in practical terms. I draw on the experience I have gained in the Harmonie Endowment Fund, which began to teach this method as the first of its kind in the Czech Republic.

Pod'akovanie

Týmto by som chcela poďakovať vedúcemu mojej bakalárskej práce panu profesorovi Ivanovi Štrausovi za cenné rady a trpezlivý prístup, za obetavosť a čas, ktorý mojej práci venoval. Ďakujem za to, že je pre mňa vzorom v profesionálnom, ale i v osobnom živote.

Ďakujem tiež všetkým mojím doterajším husľovým pedagógom, pri ktorých som mohla vyrásť v človeka, ktorým teraz som.

Ďakujem mojej rodine za pochopenie, trpezlivosť a lásku, ktorou ma na mojej hudobnej ceste sprevádzala.

A na záver ďakujem môjmu snúbencovi Marekovi, ktorý ma podporuje v tom, aby som svoje danosti a skúsenosti dokázala šíriť ďalej.

Obsah

Úvod	11
1. José Antonio Abreu	13
1.1 Pranie José Antonia Abreu	14
2. Čo je to El Sistema?	16
2.1 Vznik El Sistema	17
3. Filozofia a ciele El Sistema	18
3.1 V hĺbke duše Abreu	18
3.2 Cieľová skupina	18
3.3 Orchester ako model ideálneho spoločenstva	19
4. Vnútna štruktúra programu	20
4.1 Osobný okruh	20
4.2 Rodinný okruh	21
4.3 Komunitný okruh	21
5. Podmienky prijatia do systému	23
5.1 Je to zadarmo	24
5.2 Orchesterálna prax	24
5.3 Koncertná prax	24
5.4 Nadväzujúce štúdium v zahraničí, či na konzervatórium Simóna Bolívara	25
5.5 Výroba hudobných nástrojov a servis	25
6. Výsledky výskumu: Klasická hudba nástrojom pozitívnej spoločenskej zmeny	26
7. Metodika Systému	27
8. Známe osobnosti vyjadrujú podporu programu	29
9. Hypotéza hudobných pedagógov	30
10. Politická nezávislosť El Sistema?	31
11. Osobnosti El Sistema	32
11.1 Gustavo Dudamel (*1981)	32
11.2 Edicson Ruiz (*1985)	34
11.3 Gabriela Montero (*1970)	36
11.4. Symfonický orchester Simóna Bolívara	38
12. El Sistema v Európe	39
12.1 El Sistema v Českej republike	39
12.2 Výuka	39

13. Plán jednotlivých kroků k vytvoření sláckového orchestru podla	
Bruna Campa	41
13.1 Vášnivý mladý dirigent	41
13.2 Atmosféra skupiny je na prvom mieste	42
13.3 Myslíte technicky, hudobne a inšpiratívne. Výuka je o zábave, ale tiež o tom, naučiť sa niečo!	42
13.4 Myslíte analyticky a hudobne – od Twinkle, twinkle ku Mahlerovej symfónii!	43
13.5 Štyri úrovně orchestru	43
14. Vlastný prínos	45
14.1 O Nadačnom fonde Harmonie	45
14.2 Rozdelenie výuky	45
14.3 Integrácia	45
14. 4 Spolupráca s rodičmi	46
14.5 O lektoroch	46
14.6 Závislosť na lektorovi	47
14.7 Vysoký počet lektorov?	47
14.8 Štruktúra výuky	47
14.9 Čo je podstatou objavenia metodiky	49
14.10 Výskumná činnosť. Čo môže prispieť k budovaniu El Sistema metódy v Európe?	50
Záver	51
Pramene a literatúra	52
Prílohy	55

Zoznam príloh

Príloha č. 1 – portrét José Antonio Abreu.....	55
Príloha č. 2 - chudobná štvrť vo Venezuele, slamy (barrios).....	55
Príloha č. 3 – Detský orchester El Sistema vo Venezuele.....	56
Príloha č. 4 – Venezuelský detský orchester El Sistema na koncerte.....	56
Príloha č. 5 – TED konferencia s José Antonio Abreu.....	57
Príloha č. 6 - Gustavo Dudamel s mládežníckym orchestrom El Sistema.....	57
Príloha č. 7 – Portrét Gustavo Dudamel.....	58
Príloha č. 8 – Svetoznáma klavíristka Gabriela Montero.....	58
Príloha č. 9 – Edicson Ruiz, člen Berlínskej filharmónie.....	59
Príloha č. 10 – Simon Bolívar orchester v Carnegie Hall.....	59
Príloha č. 11 – Bruno Campo, zakladateľ „El Sistema Guatemala“.....	60
Príloha č. 12 – Deti z Nadačného fondu Harmonie v Prahe na koncerte.....	60
Príloha č. 13 – Open-air koncert Nadačného fondu Harmonie v Prahe.....	60
Príloha č. 14 – Deti z orchestru NF Harmonie.....	61
Príloha č. 15 – Citát José Antonio Abreu.....	61

Zoznam skratiek a značiek

a i. – a iné

FESNOJIV - La Fundación del Estado para el Sistema Nacional de las Orquestas Juveniles e Infantiles de Venezuela (Štátna nadácia pre národný systém mládežníckych a detských orchestrov Venezuely)

NF - Nadačný fond Harmonie, NF Harmonie, Nadačný fond, Harmonie, fond

SERA - je online archívom hodnotiacej a výskumnej práce komunit a jednotlivcov vyučujúcich El Sistema po celom svete, založená Marcusom Marshallom v r. 2012 a je umiestnená na Disku Google.

TED – Technology, Entertainment, Design je každoročná konferencia s heslom „myšlienky, ktoré stoja za rozšírenie“ (*ideas worth spreading*). Skladá sa z prednášok nazvaných TED Talks, na ktoré sú pozvaní zaujímaví hostia z rôznorodých oblastí vedy, techniky, umenia, dizajnu, politiky, vzdelania, kultúry, biznisu, globálnych otázok, technológie a rozvoja a zábavy. Prednášajúci dosiaľ zahŕňali okrem iného laureátov Nobelovej ceny, významné osobnosti z korporátneho sveta ale aj politiky. Konferencia hostuje viac než 800 TED Talks, ktoré je možné zadarmo prezerať online. Pri každej relácii je transkript - textový prepis v angličtine. Veľké množstvo relácií je vďaka dobrovoľným prekladateľom preložených do viac než 79 jazykov, vrátane slovenčiny. K aprílu 2009 zhliadlo viac než 15 miliónov ľudí cez 100 miliónov záznamov TED Talks. TED bola založená Richardom Saulom Wurmanom a Harrym Marksom v roku 1984 a od roku 1990 sa poriada každoročne.

TED Prize – V roku 2005 pribudla cena konferencie TED (*TED Prize*), ktorú získavajú traja prednášajúci TEDu spolu s peňažnou čiastkou 100 000 dolárov.

ZUŠ – Základná umelecká škola

Úvod

Moja cesta k hudbe a k profesionálnemu umeniu bola kľukatá, avšak jednoducho moja. S citlivosťou pre detail a výborným sluchom ma rodičia prihlásili na husle do ZUŠ-ky. Postupom času sa zo mňa stala detstská hviezda s vidinou profesionálnej dráhy sólistky. Mala som za sebou viacero spoluprácí so Štátnymi filharmóniami i s renomovanými dirigentami. Chcelo to, ako sa hovorí „mať šťastie“. No, nestalo sa tak. Obavy a strach rodičov z neznáma boli silnejšie. Absolvovala som všeobecné gymnázium a extérne som študovala Konzervatórium v Košiciach. Keď som mala osemnásť rokov, zamilovala som sa do spevu. Aby povinností nebolo málo, začala som navštevovať hodiny spevu na Konzervatóriu. Po maturite som odišla do Prahy doštudovať Pražskú konzervatoľ a naviazala som na štúdium na Akadémii múzických umení.

Keď toľko rokov chodíte naivne okolo horúceho hrnca a počúvate rady ľudí, ktorí vám neprajú úspech, naučíte sa v tichosti, bez povšimnutia veciam, ktoré vás zmenia. Zmenia vás i vaše okolie. Sú to nepovšimnuté túžby srdca, ktoré kľčia. A keď vykľúčia, tak sa dejú zázraky, ktorým druhí ľudia nerozumejú.

V roku 2018 som si začala hľadať prácu a rozmýšľala som, ako by mohla hudba pomôcť dnešnému zaneprázdnenému a individualistickému svetu. Zareagovala som na inzerát Nadačného fondu Harmonie a vôbec som netušila, že práve tento Nadačný fond sa už desiatym rokom snaží o integráciu hudobnej výuky El Sistema v Českej republike.

Práca v Harmonii ma doviedla ku samotnému zakladateľovi štruktúry a filozofie El Sistema: José Antonio Abreu, ktorý pri odovzdávaní medzinárodnej ceny za vzdelanie a výskum TED 2009 hovorí: *„Historik Arnold Toynbee pred pár rokmi povedal, že svet sa zmieta v obrovskej duchovnej kríze. Nie hospodárskej či sociálnej, ale duchovnej. Podľa mňa iba umenie a náboženstvo môžu pomôcť preklenúť takúto krízu a dať ľudstvu správne odpovede na naše najhlbšie túžby a historicky významné otázky našej doby. Vzdelanie, syntéza múdrosti*

a poznatkov, je prostriedkom úsilia o dokonalejšiu, uvedomelejšiu, šľachetnejšiu a spravodlivejšiu spoločnosť."¹

Áno, toto je to, čo som hľadala! S nadšením som sa pustila do vyučovacieho procesu, absolvovala som stáž s priamym mentorom a spoluzakladateľom El Sistema v Európe a v Guatemale Brunom Campom. Samotná práca v Nadačnom fonde mi odhalila úskalia a výzvy metódy El Sistema.

Vo svojej bakalárskej práci by som vám chcela predstaviť filozofiu, ciele a vývoj metódy El Sistema, jej vnútornú i vonkajšiu štruktúru, financovanie a vlastný prínos zameraný na podstatu technickej zručnosti pri hre na nástroji v skupine a vytváranie zdravého a dlhodobo udržateľného kolektívu, vízie do budúcnosti a možnosti integrovania tohto geniálneho systému do spoločnosti. Verím, že aj môj pohľad na danú tému prispeje ku zveľadeniu a šíreniu tejto metódy v radách odbornej i laickej verejnosti.

---

¹ *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

1. José Antonio Abreu

„José Antonio Abreu Anselmi sa narodil 7. mája 1939 vo Venezuelskej Valere. Vyštudoval okrem hudobného vzdelania kompozície, klavíru, organu a cemballa i ekonómiu a pôsobil v obidvoch oblastiach.“² Bol tiež univerzitným pedagógom a aktívnym politikom (člen parlamentu, minister kultúry).³

V roku 1975 založil El Sistema model, ktorý fungoval ako Nadácia pre národnú sieť mládežníckych a detských orchestrov vo Venezuele (Foundation for the National Network of Youth and Children Orchestras of Venezuela). Je to inovatívna metóda vzdelávania mladých ľudí, v ktorej je hudba primárnou cestou k sociálnemu a intelektuálnemu zlepšeniu. Za túto prácu získal v roku 1979 Národnú hudobnú cenu.⁴

V roku 1995 ho UNESCO menovalo za delegáta zodpovedného za rozvoj šírenia modelu venezuelských mládežníckych orchestrov vo svete, v roku 1998 získal od tejto organizácie titul Veľvyslanec mieru. V roku 2004 bol v USA ocenený Svetovou kultúrnou cenou za umenie a kultúru (World Culture Open Prize for Arts and Culture). Okrem iných cien získal v roku 2009 Krištáľovú Cenu Svetového ekonomického fóra a prestížnu cenu TED Prize, ktorú udeľuje Medzinárodná nezisková organizácia pre rozvoj vzdelania, kultúry a výskumu. Tiež získal Polar Music Prize, nazývanú aj Nobelovou cenou za hudbu, ktorú udeľuje Kráľovská švédská akadémia hudby⁵:

---

²José Antonio Abreu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-08-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Antonio_Abreu

³Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴José Antonio Abreu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-08-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Antonio_Abreu

⁵Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

Cena Polar Music Prize 2009 je venovaná venezuelskému dirigentovi, skladateľovi a ekonómovi J. A. Abreu. Vedený víziou, že svet klasickej hudby môže pomôcť zlepšiť životy detí Venezuely, vytvoril hudobnú sieť El Sistema, ktorá poskytla státisíce nástrojov pre zanechanie chudoby. Úspešné vytvorenie José Antonia Abreu podporuje tradičné hodnoty, ako je rešpekt, spoločenstvo a ľudskosť. Jeho úspech nám ukazuje, čo je možné, keď je hudba spoločným základom a súčasťou každodenného života ľudí. Zároveň dáva novú nádej do budúcnosti deťom, rodičom, ako aj politikom. Vízia José Antonia Abreua je pre nás všetkých vzorom.⁶

Hudobná osobnosť, pedagóg a osvietený vizionár dnešného sveta José Abreu zomrel nedávno 24. marca 2018 vo veku 78 rokov v Caracase vo Venezuele.⁷

1.1 Príanie José Antonia Abreu

Na záver prvej kapitoly by sme spomenuli príanie samotného zakladateľa o metodike El Sistema, ktoré vyjadril na medzinárodnej konferencii neziskovej vzdelávacej inštitúcie TED: *„So zánietením a oduševnením vzdávame TED-u hlbokú úctu za mimoriadnu ľudskosť a zásady, za otvorené a štedré šírenie mladých hodnôt. Dúfame, že môže zásadne a v plnom rozsahu prispieť k nastoleniu novej éry vo výučbe hudby, v ktorej sa sociálne, komunálne, duchovné, opodstatnené ciele dieťaťa a adolescenta stanú symbolom a metou rozsiahleho sociálneho poslania. Spoločnosť tak nebude viac slúžiť umeniu, rovnako oveľa menej monopolu elít, ale namiesto toho bude umenie slúžiť spoločnosti, tým najslabším, deťom, chorým, zraniteľným a tým, ktorí prahnú po*

---

⁶POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

⁷Los Angeles Philharmonic Association. Remembering Maestro José Antonio Abreu, Founder of El Sistema. In: *Www.youtube.com* [online]. LA: Los Angeles Philharmonic Association, 2018, 25.3.2018 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=b_hpU5AicXs

spravodlivosti cez ducha svojej ľudskej prirodzenosti a pozdvihnutie ich dôstojnosti."⁸

Ocenený má možnosť vyjadriť i konkrétnu víziu do budúcnosti, ktorou vysielá odkaz pre celú spoločnosť a ktoré je zverejnené na webových stránkach: „*Želám si, aby ste pomohli vytvoriť a dokumentovať špeciálny učebný program pre 50 nadaných mladých hudobníkov zameraných pre umenie a sociálnu spravodlivosť a odhodlaných priniesť El Sistema do Spojených štátov a iných krajín. Veľmi pekne ďakujem.*“⁹

---

⁸TED. The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu.

In: *Www.youtube.com* [online]. <http://www.ted.com/index.php/talks/top10>: TED, 2009 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

⁹TED Prize a Prize-winning wishes. José Antonio Abreu plants youth orchestras. <https://www.ted.com> [online]. <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>: TED, 2009, 2009 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>

2. Čo je to El Sistema?

„Vo Venezuele je priepasť medzi bohatými a chudobnými jednou z najväčších na svete. El Sistema využíva hudobnú výchovu, aby pomohla deťom z chudobných oblastí dosiahnuť svoj plný potenciál a naučiť sa hodnotám, ktoré podporujú ich rast.“¹⁰

„El Sistema je štátom podporovaný program hudobného vzdelávania, ktorého vznik inicioval klavirista a dirigent José Antonio Abreu.“¹¹ Orchester, hovorí Abreu, je „škola spoločenského života“.¹² Pedagogika El Sistema je založená na individuálnej kreativite zo strany učiteľov, hovorí Maestro: „Sú veľmi vynaliezaví. Prispôsobujú európsku metodiku pre našu kultúru. A výskum ukázal, že hudba zmenila životy detí, ich rodín, celých komunit.“¹³

„Vizionárske globálne hnutie, ktoré mení životy detí prostredníctvom hudby. Nový model sociálnej zmeny.“¹⁴ Šéfdirigent Berlínskej filharmónie Sir Simon Rattle sa o programe vyjadril: „El Sistema prináša nádej prostredníctvom hudby státisícom životov, ktoré by inak boli stratené drogami a násilím.“¹⁵

---

¹⁰TED Ideas worth spreading: TED Speakers, José Antonio Abreu Maestro [online]. https://www.ted.com/speakers/jose_antonio_abreu: TED, 2009 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.ted.com/#/>

¹¹Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

¹²TED Speaker: José Antonio Abreu Maestro. *TED Ideas Worth Spreading* [online]. 2009, **2009**(2), 2 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>

¹³POLAR MUSIC PRIZE 2019 a Deutsche Grammophon GmbH. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE* [online]. 2009, **2009**(36), 5 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/#foundation>

¹⁴*El Sistema USA* [online]. <https://elsistemausa.org/about/>: El Sistema USA, 2019 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://elsistemausa.org/>

¹⁵TED Ideas worth spreading: TED Speakers, José Antonio Abreu Maestro [online]. https://www.ted.com/speakers/jose_antonio_abreu: TED, 2009 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.ted.com/#/>

2.1 Vznik El Sistema

„Svoj prvý orchester založil Abreu v Caracase v polovici 70. rokov 20. storočia s cieľom vytvoriť teleso založené výlučne z Venezuelčanov. Tamojšia scéna klasickej hudby vyrástla a fungovala prevažne na báze kultúrneho importu, ktorý so sebou priniesli nemeckí, talianskí a španielski imigranti a dominovali jej Európania. Abreu prišiel do Caracasu v období intenzívneho ekonomického rastu súvisiaceho s rozvojom ropného priemyslu, no domácim hudobníkom doba naklonená nebola. Vo viacerých rozhovoroch Abreu spomína, ako istý študent po skončení konzervatória spálil na dvore školy fagot, lebo vedel, že sa ako hudobník neuplatní. Vďaka spojeniu vizionárstva, pragmatizmu a osobného zaangažovania sa Abreuovi podarilo tento stav zmeniť. Po prvých úspechoch programu, ktorý sa čoskoro zameral na vzdelávanie mladých hudobníkov a následne na deti a mladých ľudí zo znevýhodneného sociálneho prostredia, prebral nad El Sistema v roku 1979 patronát štát. Nadácia spravujúca El Sistema (v roku 1996 podporili program aj UNICEF a Svetová banka) bola dlhú dobu známa pod zložitou skratkou FESNOJIV (La Fundación del Estado para el Sistema Nacional de las Orquestas Juveniles e Infantiles de Venezuela), dnes nesie názov po bojovníkovi za oslobodenie Latinskej Ameriky, Fundación Musical Simón Bolívar. V súčasnosti existuje vďaka programu El Sistema vo Venezuele okrem 30 profesionálnych orchestrov aj 285 orchestrov pre deti vo veku od 4 do 6 rokov, 220 detských orchestrov pre deti a mládež od 7 do 16 rokov, 180 mládežníckych orchestrov pre mladých ľudí vo veku od 16 do 22 rokov, niekoľko stovák zborov a 285 na hudbu zameraných vzdelávacích centier (tzv. núcleos), ktoré navštevuje 400 000 detí a mladých ľudí. O ich výchovu a vzdelanie sa stará 15 000 pedagógov. Kontinuitnú, systematickú a viac než tri dekády trvajúcu podporu štátu, ktorý považuje program za prioritu, a robí ho v istom zmysle „viditeľným“, možno spolu s osobnosťou erudovaného, rešpektovaného a charizmatického lídra považovať za kľúčové faktory úspešnosti El Sistema. Do roku 2013 ním prešli približne 3 milióny mladých ľudí. Špecifickým geografickým a dobovým katalyzátorom presadenia projektu bol pravdepodobne do istej miery aj patriotizmus typický pre postkoloniálnu minulosť juhoamerických krajín.“¹⁶

---

¹⁶Andrej Šuba. EL SISTEMA. Časopis Hudobný život [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

3. Filozofia a ciele El Sistema

3.1 V hĺbke duše Abreu

José Antonio Abreu: „Odmalička, od veľmi útleho veku som túžil byť hudobníkom a vďaka Bohu, podarilo sa mi to. Moji učitelia, rodina a ľudia z okolia ma v tom dostatočne podporovali. Celý život som sníval o tom, aby sa všetkým venezuelským deťom dostalo rovnakej príležitosti ako mne. Z tejto túžby sa mi v hĺbke duše zrodila myšlienka umožniť ľuďom v mojej krajine, žiť hudbou intenzívnejšie a hlbšie v reálnom živote.“¹⁷

„Už od prvého nácviku som tušil jasnú budúcnosť tohto programu. Pretože nácvik znamenal pre mňa veľkú výzvu. Venovali mi 50 stojanov, ktoré na tom nácviku malo používať 100 chlapcov. Keď som prišiel na nácvik, bolo tam len 11 detí, a povedal som si: „Skončím s tým programom alebo skúsím preň nadchnúť viac detí?“ Rozhodol som sa s tým popasovať a ešte v ten večer som tým jedenástim deťom sľúbil, že sa náš orchester zaradí medzi popredné orchestre sveta. Pred dvoma mesiacmi som si na ten sľub spomenul, keď istý významný anglický kritik uverejnil v London Times článok, v ktorom sa zamýšľal nad otázkou, kto sa stane víťazom Svetového pohára orchestrov. Zmienil sa o štyroch veľkých svetových orchestroch a piatym bol Venezuelský mládežnícky symfonický orchester. Dnes možno povedať, že umenie v Latinskej Amerike už viac nie je výsadou elít, ale stalo sa spoločenským právom, právom všetkých ľudí.“¹⁸

3.2 Cieľová skupina

„El Sistema sa od tradičných európskych modelov hudobného vzdelávania, založených prevažne na exkluzivite tzv. vysokého umenia, odlišuje v prvom rade cieľovou skupinou: 75 % účastníkov programu pochádza z najchudobnejších spoločenských vrstiev, žijúcich na predmestiach miest v tzv. barrios. „Prečo by

---

¹⁷José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution* | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

¹⁸José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution* | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

malo byť hranie Mozarta a Beethovena výsadou jednej spoločenskej triedy? Svetové hudobné dedičstvo musí byť súčasťou spoločného kultúrneho dedičstva a každý má mať k nemu prístup prostredníctvom vzdelania," povedal Abreu pre New York Times v roku 2007."¹⁹

3.3 Orchester ako model ideálneho spoločenstva²⁰

Abreu: *„Vo svojej podstate sú orchester a zbor oveľa viac než len umelecké telesá. Sú príkladom a školou spoločenského života, pretože spievať a hrať v kolektíve znamená byť v úzkom kontakte s ostatnými a približovať sa spoločne k dokonalosti a veľkoleposti dodržiavaním prísnej disciplíny organizácie a koordinácie, s cieľom nájsť harmonické prepojenie hlasov a nástrojov. Takto sa medzi sebou vytvárajú pocit solidarity a súdržnosti, pestujú sebaúctu a prehlbujú etické a estetické hodnoty, súvisiace s hudbou vo všetkých jej významoch. Preto je hudba nesmierne dôležitá pri vzbudzovaní citlivosti, pri upevňovaní hodnôt a pri výučbe mladých, aby vedeli učiť ďalšie deti.*"²¹

„Napriek medzinárodným umeleckým úspechom spájaným najmä s menom mladej dirigentskej hviezdy Gustava Dudamela a Symfonickým orchestrom Simóna Bolívara (predtým Mládežníckym orchestrom Simóna Bolívara) je El Sistema v prvom rade fungujúcim sociálnym projektom, v ktorom sa deti učia správať ako členovia komunity. „Cieľom orchestra je vychovávať a rozvíjať ľudské bytosti, občanov," povedal o projekte José Antonio Abreu, zdôrazňujúc princípy solidarity a spoločenskej disciplíny, ktoré si v orchestri možno osvojiť. V inom rozhovore túto myšlienku rozvinul: „Chudoba generuje anonymitu. Orchester znamená radosť, motiváciu, tímovú prácu, úspech. Hudba vytvára pocity šťastia a viery v komunitu." Tieto tvrdenia a súčasne celý projekt El Sistema

¹⁹Andrej Šuba. EL SISTEMA. Časopis Hudobný život [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

²⁰Andrej Šuba. EL SISTEMA. Časopis Hudobný život [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

²¹José Antonio Abreu. The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

korešponduje s výsledkami hudobnosociologických výskumov, ktoré sa zaoberali „mimohudobnými vplyvmi“ rozšírenej hudobnej výchovy. Jedným z najdôležitejších zistení bolo, že jej vplyv spočíva najmä v oblasti správania a spoločenských vzťahov.“²²

4. Vnútna štruktúra programu

„Štruktúra siete El Sistema je založená na novej a flexibilnej forme vedenia, ktorá sa prispôbuje podmienkam každej obce a regiónu a dnes ju vo Venezuele navštevuje až do 300 000 detí z nižšej a strednej vrstvy. Je to program sociálnej záchrany a hlbokkej kultúrnej premeny, zriadený pre celú venezuelskú verejnosť. El Sistema nevidí žiadne rozdiely medzi členmi, no osobitý dôraz kladie na zraniteľné a ohrozené sociálne skupiny. Pôsobenie El Sistema možno sledovať v 3 základných okruhoch: v osobnom/spoločenskom kruhu; kruhu rodiny a v komunite.“²³

4.1 Osobný okruh

„V osobnom/spoločenskom kruhu deti v orchestroch a zboroch rozvíjajú svoju intelektuálnu a citovú stránku. Hudba sa stáva zdrojom nových rozmerov ľudskej bytosti, a tak povznáša ducha a nabáda človeka naplno rozvíjať svoju osobnosť. Takže z citového a intelektuálneho hľadiska človek na tom veľa získa, nadobudne schopnosť viesť, učí sa i druhých zásadovosti, rozvíja zmysel pre povinnosť a zodpovednosť, štedrosť a ochotu venovať sa ostatným a ako jednotlivec prispieva k dosiahnutiu cieľov kolektívu. To všetko vedie k rozvíjaniu sebaúcty a sebadôvery.“²⁴

---

²²Andrej Šuba. EL SISTEMA. Časopis Hudobný život [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

²³José Antonio Abreu. The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

²⁴José Antonio Abreu. The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

„Matka Tereza z Kalkaty trvala na niečom, čo na mňa vždy veľmi zapôsobilo: najbiednejšou a najtragickejšou vecou na chudobe nie je nedostatok chleba či chýbajúca strecha nad hlavou, ale pocit nebyť nikým, nič neznamenáť, strata identity, strata úcty v spoločnosti. Cez osobný rozlet v orchestri a v zbore dieťa nadobúda váženu identitu a stáva sa vzorom pre svoju rodinu a okolie. V škole sa vďaka tomu tiež zlepšuje, pretože ho to učí zodpovednosti, vytrvalosti, čo sa mu v škole veľmi zíde.“²⁵

4.2 Rodinný okruh

„V rodine rodičia dieťa bezvýhradne podporujú. Dieťa sa stáva vzorom pre oboch svojich rodičov, a to je pre chudobné dieťa veľmi dôležité. Keď dieťa pocíti, že jeho rodine mu na ňom záleží, začne hľadať nové spôsoby, ako sa zlepšovať a dúfa v lepší život pre seba a svoju komunitu. Rovnako dúfa v zlepšenie sociálnej a ekonomickej situácie svojej rodiny. To všetko tvorí konštruktívnu a stúpajúcu spoločenskú dynamiku. Drvivá väčšina našich detí patrí, ako som spomenul, k najzraniteľnejším vrstvám venezuelského obyvateľstva. To v nich prebúdza túžbu snívať nové sny, ísť za novými cieľmi a chopiť sa mnohých príležitostí, ktoré hudba ponúka.“²⁶

4.3 Komunitný okruh

„A nakoniec, v rámci komunity, sa orchestre osvedčili ako kreatívne miesta kultúry, zdroje výmeny skúsenosti a nových ideí. Vďaka svojej spontánnosti hudba nie je výsadou istých vrstiev, ale dedičstvom celej spoločnosti. Je to dôvod, prečo dieťa hrá doma na husle, zatiaľ čo otec tesár je v práci. Je to dôvod, prečo dievčatko hrá doma na klarinet, kým jej matka robí domáce práce.

---

²⁵José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution* | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

²⁶José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution* | José Antonio Abreu [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

*Myšlienkou je zapojiť rodiny s hrdosťou a radosťou do činností orchestrov a zborov, ktoré ich deti navštevujú.*²⁷

*„Veľký duchovný svet, ktorý hudba sama vytvára, ktorý je v nej ukrytý, nakoniec prekoná materiálnu chudobu. Od chvíle, keď sa dieťa začne učiť hrať na hudobný nástroj, už viac nie je chudobné. Dieťa neustále napreduje s cieľom dosiahnuť úroveň profesionálneho hudobníka a neskôr sa stane plnohodnotným členom spoločnosti. Hudba je pravdaže najlepšia prevencia prostitúcie, násilia, zlozvykov a všetkého potupného v živote dieťaťa.*²⁸

---

²⁷José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

²⁸José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

5. Podmienky prijatia do systému

„V rámci El Sistema predstavuje klasická hudba efektívny nástroj sociálnej inklúzie. Každý, kto má záujem, je prijatý. Preto sú v jednotlivých centrách k dispozícii viaceré telesá, ktoré poskytujú priestor pre realizáciu deťom s rozličnou mierou skúseností i talentu. Príkladom môže byť tzv. Zbor bielych rukavíc (Coro de Manos Blancas), v ktorom spoluúčinkujú sluchovo postihnuté deti.“²⁹

„Pre mnoho detí, s ktorými pracujeme, je hudba prakticky jedinou cestou k dôstojnému sociálnemu osudu. Chudoba znamená osamelosť, smútok, anonymitu. Orchester znamená radosť, motiváciu, tímovú prácu, túžbu po úspechu. Je to veľká rodina, ktorá je venovaná harmónii, tým krásnym veciam, ktoré len hudba prináša ľuďom.“³⁰

„Americká hudobná pedagogička Tricia Tunstallová v knihe Changing Lives. Gustavo Dudamel, El Sistema and the Transformative Power of Music opisuje centrum La Chorro v priestoroch bývalého ústavu pre mladistvých delikventov, zneužívané a opustené deti. V čase, keď ho navštívila, sa v ňom s hudbou oboznamovalo 1 100 detí vo veku od 4 do 11 rokov, ktoré tam trávili tri alebo štyri hodiny denne štúdiom hudobnej teórie, hrou na nástroji, hrou v ansámbloch a orchestroch, ktoré v tomto centre pôsobia až štyri. Centrum v prvých rokoch zápasilo s nedostatkom pedagógov, miesta na osobnú žiadosť Abreu obsadili hudobníci z Mládežníckeho orchestra Simóna Bolívara. Jeden z vedúcich centra spomína: „Jedného dňa mi zavolať Maestro Abreu: ‚Musíš prebrať vedenie v Los Chorros, odkiaľ pochádzaš. Je to tvoja povinnosť.‘ Bol som prekvapený, a nevedel som, ako by to bolo možné. Povedal som, že si nemyslím, že by som

---

²⁹Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³⁰POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

mohol pôsobiť ako umelecký vedúci. „Ale áno, dokážeš to. Potrebujú ťa tam. ‘A tak som dostal inštruktážne videá a začal som sa učiť dirigovať.“³¹

5.1 Je to zadarmo

„Deti majú v rámci programu El Sistema zabezpečenú dopravu (niekedy i stravu), dostávajú zdarma nástroje, priestory na cvičenie, pedagógov, a samozrejme, miesto v orchestri.“³²

5.2 Orchesterálna prax

„Dôraz na orchesterálnu (resp. ansámblovú prax) je ďalšou črtou, ktorá odlišuje venezuelský hudobný program od štandardných európskych modelov tradične orientovaných na samoštúdium a štúdium v kontakte s osobnosťou pedagóga a na výchovu sólistov. „Pre nás hudba nikdy nie je činnosťou, ktorá sa spája so samotou. Necvičíme osamote celé roky, kým sme schopní hrať s inými. Hráme a učíme sa spolu od začiatku, vyrastáme spolu,“ povedal jeden z hudobníkov.“³³

5.3 Koncertná prax

Mnohé z charakteristických črt programu sa opierajú o vlastné Abreuove skúsenosti: *„Neustále sme koncertovali. Koncertovali sme, pretože mal niekto narodeniny alebo prázdniny. Koncertovali sme v piatok, pretože bol piatok a v sobotu, lebo bola sobota. Až neskôr som pochopil, že všetky tieto príležitosti vymyslela [Abreuova učiteľka hudby, pozn. autora] ako spôsob, ktorým sme sa*

---

³¹Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³²Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³³Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

*mali zbaviť strachu z vystupovania a získať potrebnú uvoľnenosť. Neustále sme si navzájom hrali, hrali sme pre iných, stále sme sa z toho tešili.*³⁴

5.4 Nadväzujúce štúdium v zahraničí, či na konzervatórium Simóna Bolívara

*„V súčasnosti dokáže El Sistema zabezpečiť najtalentovanejším umelcom štúdium v zahraničí, no výsledkom Abreuovej vízie – a v istom zmysle nevyhnutnej diferenciácie participantov programu na základe talentu (rozpor dostupnosť vs. excelentnosť) – sú tiež Konzervatórium Simóna Bolívara (Conservatorio de Música Simón Bolívar) s programom zameraným na komornú hudbu, Inštitút hudobných štúdií (Instituto Universitario de Estudios Musicales), ktorý je zameraný na štúdium teoretických disciplín a kompozície a veľkoryso naprojektované Národné centrum sociálnych aktivít prostredníctvom hudby (The National Center for Social Action Through Music), ktoré má v Caracase k dispozícii šesť koncertných hál vybavených technikou na nahrávanie a prenášanie zvukového záznamu, využívaných aj zahraničnými telesami.*³⁵

5.5 Výroba hudobných nástrojov a servis

*„Náklady na výstavbu centra, ktoré funguje od leta 2007, boli 25 miliónov dolárov. Do „infraštruktúry“ El Sistema patria napríklad aj dielne, zaoberajúce sa servisom a výrobou hudobných nástrojov, v ktorých tiež našli uplatnenie účastníci programu, a hudobné festivaly vznikajúce po celej krajine.*³⁶

---

³⁴Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³⁵Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³⁶Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

6. Výsledky výskumu: Klasická hudba nástrojom pozitívnej spoločenskej zmeny³⁷

„V júni roku 2007 získal program pôžičku vo výške 150 000 000 amerických dolárov na zriadenie siedmich nových regionálnych centier El Sistema po celej krajine. Inter-American Development Bank si pred touto investíciou nechala vypracovať štúdiu na vzorke viac než 2 000 000 mladých ľudí, ktorí získali vzdelanie prestredníctvom neho. Výsledky hovorili jasnou rečou: v skúmanej skupine sa výrazne zlepšila gramotnosť, školská dochádzka a niekoľkonásobne sa znížila delikvencia. Program je tak nielen ďalším dôkazom, že aktívne pestovanie hudby má pozitívny vplyv na školský prospech, súčasne tiež spochybňuje tzv. faktor vplyvu lepšej rodiny. Aj na základe zistení výskumu Inter-American Development Bank sa vo Venezuele začalo s implementáciou princípov El Sistema do vyučovania na verejných školách a klasickú hudbu ako prostriedok resocializácie začalo od roku 2007 využívať venezuelské Ministerstvo spravodlivosti a vnútra v štátnych väzniciach.“³⁸

---

³⁷Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

³⁸Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

7. Metodika Systému

„Najmladšie deti používajú papierové, prípadne derevené kópie nástrojov, vďaka ktorým sa zoznamujú s obsadením i rozsadením symfonického orchestra i s jednotlivými nástrojovými skupinami, neskôr hrajú technicky nenáročné adaptácie klasických diel, ktoré sa postupne stávajú náročnejšími, až napokon vyústia do skladieb štandardného koncertného repertoáru, akými sú napríklad Čajkovského Slávnostná predohra 1812, Beethovenova Symfónia č. 5 c mol „Osudová“, symfonické diela Gustava Mahlera a Dimitrija Šostakoviča, kompozície Richarda Straussa, Igora Stravinského a Leonarda Bernsteina. Neodmysliteľnou súčasťou repertoáru orchestrov El Sistema sú diela juhoamerických autorov (Silvestre Revueeltas, Arturo Márquez, Evencio Castellanos, Innocento Careno, Antonio Estévez a ďalší).“³⁹

„Počas orchestrálnych skúšok dohliadajú na deti asistenti (pedagógovia), korigujúci rytmus, smyky či prstoklady. Väčšina z nich prešla „Systémom“ a získala miesta platených učiteľov.“⁴⁰

V inštitúcii vyučujú hudbu pedagógovia z celého sveta. *„Z hľadiska metodiky El Sistema nepreferuje žiadny konkrétny spôsob výučby, kombinuje a voľne využíva prvky Suzukiho, Kodály a ďalších a svoju filozofiu komunikuje prostredníctvom stručných hesiel a sloganov ako napríklad: „Passion first, refinement second.“ (Vášeň, zaujatie ako prvé, dokonalosť neskôr.) Spoločný repertoár jednotlivých orchestrov umožňuje plynulý prechod mladých hudobníkov telesami až po poloprofesionálne či profesionálne orchestre na národnej úrovni.“⁴¹*

„Rovnako dôležitým a motivujúcim faktorom je však i vzájomné učenie sa od vrstovníkov (resp. učenie iných a koncertovanie ako integrálna súčasť výučby)

---

³⁹Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴⁰Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴¹Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

v jednotlivých nástrojových skupinách, ktoré možno spolu s dôrazom na spoluprácu, teda nie na kompetitívnosť, považovať za charakteristické edukačné črty programu."⁴²

„Cieľom El Sistema, ktorý môže ešte zintenzívniť pozitívny dopad programu, je dosiahnuť 1 000 000 detí zaradených do programu. „Toto je výsledok, ak sa venujete deťom. Šesť dní v týždni, päť hodín denne. Väčšina týchto detí nebude hudobníkmi, ale budú občanmi," cituje Tricia Tunstallová jedného z pedagógov El Sistema."⁴³

---

⁴²Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴³Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

8. Známe osobnosti vyjadrujú podporu programu

„V hudobnom svete podporili projekt svojou autoritou osobnosti ako taliansky dirigent Claudio Abbado (1933 – 2014), šéfdirigent Berlínskej filharmónie Sir Simon Rattle, dirigent a klavirista Daniel Barenboim alebo známy britský violončelista Julian Lloyd Webber. Výsledky tohto neobyčajného sociálneho experimentu a vplyv hudobných autorít, ktoré verejne poukázali na jeho význam, umožnili okrem ďalších juhoamerických krajín vznik hudobných programov inšpirovaných El Sistema aj v Austrálii, Mexiku, USA, Kanade, Japonsku a v niektorých európskych štátoch (Francúzsko, Rakúsko, Anglicko, Taliansko, Portugalsko).“⁴⁴

---

⁴⁴Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

9. Hypotéza hudobných pedagógov

„Pozitívny dopad projektu je však neoddiskutovateľný, keďže na bezprecedentnej vzorke obyvateľstva potvrdzuje hypotézy hudobných pedagógov (Duke, Flowers a Wolf, 1997), že výuka hry na hudobnom nástroji zlepšuje osobnostné vlastnosti mladých ľudí, ako sú disciplína, schopnosť koncentrácie, relaxácie, zodpovednosť a lepšie chápanie vlastnej osobnosti. Česko i Slovensko disponuje fungujúcou sieťou základných umeleckých škôl, existujú tu tiež mládežnícke orchestre, ktoré by mohli sociálne znevýhodneným (rizikovým) skupinám detí a mladých ľudí sprostredkovať kontakt s klasickou hudbou a natrvalo im tak zmeniť život. Venezuelský príbeh znie takmer neuveriteľne. Sociálna utópia alebo šanca na zmenu?“⁴⁵

---

⁴⁵Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

10. Politická nezávislosť El Sistema?

„Program si napriek štátnej podpore uchováva značnú nezávislosť od politického systému a kompetenčne spadá pod ministerstvá, ktoré majú na starosti sociálnu politiku, nie pod ministerstvo kultúry. Abreu vysvetlil svoje dôvody nasledovne: „V Južnej Amerike ministerstvá kultúry zastávajú veľmi elitársku predstavu umenia ako niečoho, čo je pre privilegovanú minoritu. Toto je dôvod, prečo som od začiatku chcel oficiálnu záštitu projektu ako sociálneho programu.“⁴⁶

„Táto skutočnosť ho v krajine s nestabilným a v poslednej dobe prevažne ľavicovým režimom dokázala ochrániť od zásadnejších rozpočtových škrtov. Investície do El Sistema sú pritom značné: v roku 2010 bol celkový rozpočet projektu 120 miliónov dolárov. Väčšina financií pochádza od štátu, časť tvoria aj individuálne a firemné sponzorské príspevky. Projekt sa vďaka diplomácii Abreua tešil podpore všetkých po sebe nasledujúcich venezuelských vlád (v podstate bez ohľadu na ich politickú orientáciu), no kritici pomerov v krajine zvaknú pripomínať, že azda najvýraznejšie sa za El Sistema zasadzoval prezident Hugo Chávez (1954 – 2013). „Vláda nepovažuje podporu tohto projektu za výdavok, ale za jednu zo stratégií ako bojovať s chudobou,“ charakterizoval postoj štátu jeden z ministrov Chávezovej vlády a poprel, že by prezident využíval program na propagandu. Nebol to však len kontroverzný politik, ktorý rozpoznal význam El Sistema a neváhal ho vďaka priamej kontrole využiť na propagácii režimu.“⁴⁷

---

⁴⁶Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴⁷Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

11. Osobnosti El Sistema

„Jedným z ďalších prínosov programu je teda aj jeho záber, umožňujúci objavovať výnimočné talenty, ktoré by možno za iných okolností ostali skryté.“⁴⁸

Uvedme aspoň niektorých, medzinárodne známych a úspešných absolventov programu.

11.1 Gustavo Dudamel (*1981)

„Gustavo Dudamel vstúpil do „Systému“ ako 5-ročný“.⁴⁹ „Ako chlapec začínal v detskom orchestri vo svojom rodnom meste, v Barquisimete. Tu rástol ako huslista a dirigent.“⁵⁰ V roku 1999 sa stal dirigentom Mládežníckeho orchestra Simóna Bolívara, s ktorým v rokoch 2007 a 2008 podnikol turné do USA a Izraela. V roku 2004 zvíťazil na Medzinárodnej dirigentskej súťaži Gustava Mahlera v Bambergu.⁵¹ Pôsobí ako šéfdirigent a hudobný riaditeľ v Los Angeles Philharmonic, diriguje najznámejšie svetové orchestre,⁵² a stále je aj hlavný vedúci venezuelských juniorských orchestrov.⁵³

---

⁴⁸ Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁴⁹ Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁵⁰ José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

⁵¹ Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁵² Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁵³ José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

„Gustavo Dudamel, je jeden z najvýraznejších režisérov súčasnosti, je motivovaný svojou hlbokou vierou v silu hudby liečiť, zjednotiť a inšpirovať. Dudamel obsadil koncertné sály, učebne, video obrazovky a kiná a jeho úžasná kariéra hudobného úspechu a boj mladých ľudí z celého sveta o prístup k umeniu demonštrujú mimoriadnu schopnosť hudby premeniť život. Gustavo Dudamel, je považovaný za jedného zo 100 najvplyvnejších ľudí roku 2009 podľa časopisu Time.“⁵⁴

„Dudamel je jedným z najviac vyhlásených režisérov svojej generácie. Uznávajúc jeho obhajobu za šírenie umenia v Amerike, získal Paezovu umeleckú medailu v roku 2018 a Pablo Neruda umelecký a kultúrny zásluhný poriadok, cenu spoločnosti Americas za kultúrne úspechy v roku 2016 a cenu Leonarda Bernsteina za rok 2014. Získal cenu Hudobník roka 2013, jedným z najprestížnejších ocenení v oblasti klasickej hudby; a bol zaradený do Gramophone Hall of Fame of Fame. V októbri 2011 bol menovaný Gramophone Artist of the Year a v máji toho istého roku bol uvedený na Kráľovskú švédsku akadémiu hudby v nadväznosti na jeho „významné zásluhy v hudobnom umení“. Predchádzajúci rok, získal cenu Eugena McDermotta za umenie udelenú Massachusetts Institute of Technology. V roku 2008 získal spolu so Simón Bolívar Orchestrom prestížnu cenu Prince of Asturias za umenie, ktorá je každoročne udeľovaná v Španielsku. Podobne, Dudamel prijal, spolu s jeho mentorom José Antonio Abreu, Q Award od Harvardskej univerzity za jeho mimoriadnu službu deťom. V roku 2017 sa stal najmladším režisérom v histórii, ktorý usmernil slávny novoročný koncert Viedenskej filharmónie, pre viac ako 60 miliónov ľudí v 90 krajinách.“⁵⁵

„Dudamel aj naďalej rozširuje dosah svojej iniciatívy, Los Angeles Youth Orchestra (YOLA). Program, ktorý bol spustený v roku 2007, umožnil prístup ku kvalitnému hudobnému vzdelávaniu stovkám detí z marginalizovaných komunít v Los Angeles. V roku 2019 sa plánuje výstavbu nového centra, ktoré navrhól Frank Gehry pre YOLA v Inglewoode v Kalifornii.“⁵⁶

---

⁵⁴Gustavo Dudamel: Životopis. In: *Gustavo Dudamel* [online]. LA: Gustavo Dudamel, 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/ve-es/biografia>

⁵⁵Gustavo Dudamel: Životopis. In: *Gustavo Dudamel* [online]. LA: Gustavo Dudamel, 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/ve-es/biografia>

⁵⁶Gustavo Dudamel: Životopis. In: *Gustavo Dudamel* [online]. LA: Gustavo Dudamel, 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/ve-es/biografia>

11.2 Edicson Ruiz (*1985)

Edicson Ruiz sa narodil v Caracase v roku 1985.⁵⁷ Ako 9-ročný pracoval na čiastočný úväzok v supermarkete, aby doplnil chudobný príjem svojej matky. Potom mu sused povedal o miestnej hudobnej škole.⁵⁸ „Dali mi violu a posadili ma do orchestra. Počul som zvuk kontrabasu a pomyslel som si: , áno! Toto je nástroj pre mňa! ´”, Spomína Ruiz s úsmevom na tvári.⁵⁹ Ruiz sa rozhodol hrať na kontrabas ako 11-ročný. Jeho prvý učiteľ a mentor Felix Petit ho sprevádzal štúdiom v El Sistema, venezuelskej nadácii národného Mládežníckeho orchestra sv. Augustína, ktorú založil José Antonio Abreu.⁶⁰

*„O niekoľko mesiacov neskôr ma dali do národného mládežníckeho orchestra. Samozrejme, že som nevedel hrať! Oni to vždy takto robili; hodia ťa do studenej vody a plávajú.”*⁶¹

*„Pamätám si, ako som sa pozrel na notový stojan na mojej prvej orchestrálnej skúške. Bola to Čajkovského symfónia. A pomyslel som si: ,Oni sú blázni! ´ Ale nikdy v živote mi nepovedali: ,Ty to nedokážeš. ´ Nikto mi nikdy v orchestri nepovedal: ,Ty, nie. ´ Nikdy.”*⁶² Spomína Ruiz.

---

⁵⁷Edicson Ruiz: Vita [online]. <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>: www.edicsonruiz.com, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>

⁵⁸POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

⁵⁹POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

⁶⁰Edicson Ruiz: Vita [online]. <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>: www.edicsonruiz.com, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>

⁶¹POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

⁶²POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05].

„Vo veku 15 rokov obsadil Edicson Ruiz prvé miesto na medzinárodnej sólovej basovej súťaži v Indianapolise v USA. V roku 2001 sa stal najmladším členom orchestrálnej akadémie Berlínskej filharmónie, kde študoval u Klausa Stolla. Počas tejto doby vyhral Edicson Ruiz prácu v Berlínskej filharmónii ako 17 ročný.“⁶³

„Edicson Ruiz je jedným z najúspešnejších basových sólistov súčasnosti a jeho virtuozita zapôsobí na divákov na celom svete. Je pravidelným hosťom na festivaloch, ako sú Salzburgský festival, Luzernský festival, Varšavský Chopinov festival a koncertoval vo veľkých metropolách ako New York, Berlín, Tokio, Madrid, Zürich a Johannesburg.“⁶⁴

*„Že som schopný byť členom tohto orchestra je niečo, čo ma robí veľmi vdáčným životu, Bohu alebo osudu; Je to nepretržitý prúd pozitívnej energie, ktorá ma vedie životom, inšpiruje ma a ukazuje mi dvere, ktoré čakajú na otvorenie. Tento orchester obdivujem za neustále riešenie rôznych hudobných štýlov a trendov. Mám rád každodenný kontakt s mnohými špičkovými muzikantmi - učím sa z ich skúseností.“*⁶⁵

Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

⁶³*Edicson Ruiz: Vita* [online]. <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>: www.edicsonruiz.com, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>

⁶⁴*Edicson Ruiz: Vita* [online]. <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>: www.edicsonruiz.com, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>

⁶⁵Edicson Ruiz. Berliner Philharmoniker [online]. Berlín: Berliner Philharmoniker, 2003 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.berliner-philharmoniker.de/en/orchestra/musician/edicson-ruiz/>

11.3 Gabriela Montero (*1970)

„Gabriela Montero sa narodila v Caracase vo Venezuele. Jej prvé verejné vystúpenie bolo vo veku piatich rokov, v ôsmich debutovala v rodnom meste, čo viedlo k poskytnutiu štipendia od vlády pre súkromné štúdium v USA. Ďalej pokračovala v štúdiu pod vedením klavíristu Hamish Milne na Kráľovskej akadémii hudby v Londýne. Je uznávanou klavíristkou, skladateľkou, improvizátorkou a veľmi úspešnou koncertnou i nahrávacou umelkyňou súčasnej generácie klasickej hudby. V súčasnosti žije v Barcelone so svojím manželom a dvoma dcérami.“⁶⁶

„Medzi najvýznamnejšie udalosti z posledných sezón patria recitály v Avery Fisher Hall, Kennedyho Centre, Wigmore Hall, Viedenskej Konzerthaus, Berlínskej filharmónii, Frankfurt Alte Oper, Kolínska filharmónia, Lipsko Gewandhaus, Mníchov Herkulesaal, Luxemburská filharmónia, Lisabonské múzeum Gulbenkian, Tokyo Orchard Hall a Edinburgh, Salzburg, Luzern, Ravinia, Tanglewood, Saint-Denis, Drážďany, Ruhr, Bergen, Istanbul a Lugano.“⁶⁷

„Gabriela bola tiež pozvaná, aby vystúpila s mnohými najuznávanejšími orchestrami na svete, vrátane filharmonických orchestrov v Los Angeles, New Yorku, Liverpoole, Rotterdame a Drážďanoch; Chicago, San Francisco, Houston, Pittsburgh, Detroit, Atlanta a symfonické orchestre v Toronte; Gewandhausorchester Lipsko, Akadémia sv. Martina v poliach, WDR Sinfonieorchester Köln a Zürcher Kammerorchester; Cleveland, mesto Birmingham Symphony, Philharmonia a orchestre Komische Oper Berlin; a Viedenská symfónia, NDR Radiophilharmonie Hannover, Residentie a symfonické orchestre Sydney.“⁶⁸

---

⁶⁶ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

⁶⁷ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

⁶⁸ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

„Medzi nedávných spolupracovníkov patria dirigenti Claudio Abbado, Lorin Maazel, Leonard Slatkin, Sir Roger Norrington, Yannick Nézet-Séguin, Vassily Petrenko, Marin Alsop, Eivind Gullberg Jensen, James Gaffigan, Andrés Orozco-Estrada, Mario Venzago, Peter Oundjian, Mikko Franck, Carlos Miguel Prieto, Jaime Martín, Kristjan Järvi, Pietari Inkinen a Patrick Lange.“⁶⁹

„Okrem skvelých interpretácií základného klavírneho repertoáru je Gabriela oslavovaná aj vďaka svojej schopnosti improvizovať, skladať a hrať nové diela v reálnom čase. Hovorí: „*Spojím sa s mojim publikom úplne jedinečným spôsobom - a oni sa spoja so mnou.*“ Či už v recitáli alebo po koncertnom vystúpení, Gabriela pravidelne pozýva svojich divákov, aby si vybrali témy a nápady, na ktoré improvizuje.“⁷⁰

„Gabriela tiež získala mnoho ocenení a je považovaná za jednu z najpredávanejších nahrávacích umelcov. Bronzová medailistka na Chopinovej súťaži, vďaka jej debutovej nahrávke Bacha a Beyonda, v ktorých predstavila svoje vlastné improvizácie, sa niekoľko mesiacov držala na vrchole Billboard Classical Charts. Získala dve ceny Echo Klassik Awards: 2006 Inštrumentalistu roka 2006 a Cenu za klasickú hudbu bez hraníc. V roku 2008 získala nomináciu na Grammy® za jej pokračovanie v interpretáciách Bacha a Beyonda. Album Solatino, inšpirovaný jej venezuelskou vlasťou, sa venuje tvorbe latinskoamerických skladateľov a ponúka vlastné interpretácie latinských tém. Najnovší album Gabriely – dôrazné predvedenie "úplného" umelca ako klaviristu, skladateľa a improvizátora - obsahuje Rachmaninov klavírny koncert č. 2, skladbu Gabriely „Ex Patria“ a tri voľné improvizácie, za ktoré získala cenu Grammy® za "Najlepší klasický album" v roku 2015 na Latin Grammy Awards® 2015.“⁷¹

---

⁶⁹ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

⁷⁰ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

⁷¹ Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

11.4. Symfonický orchester Simona Bolívara

José Antonio Abreu založil v roku 1979 *Symfonický mládežnícky orchester Simóna Bolívara* (Orquesta Sinfónica Simón Bolívar), ktorý je považovaný za vrchol národného hudobného systému mládežníckych orchestrov. Orchester získal v roku 1999 Medzinárodnú hudobnú cenu UNESCO, v roku 2007 debutoval na prestížnom festivale BBC Proms a v Carnegie Hall. Spolupracoval s mnohými svetoznámymi dirigentami vrátane Claudia Abbada, Simona Rattleho, či Gustava Dudamela, s ktorým sa v roku 2008 premiérovito predstavil na Salzburskom festivale. Odvtedy absolvoval sériu úspešných medzinárodných turné a realizoval viacero pozitívne prijatých nahrávok, poslednou sú klavírne koncerty Rachmaninova a Prokofieva so sólistkou Youjou Wangovou pre label Deutsche Grammophon.⁷² Dnes je zaradený medzi profesionálne hudobné telesá na medzinárodnej úrovni.

V propagačnom videu Carnegie Hall sa Gustavo Dudamel o orchestri Simóna Bolívara, s ktorým vystúpil na koncerte v tejto prestížnej sále, vyjadril: „*Simón Bolívar Orchestra nie je len orchestrom. Je to rodina. Vyrastali sme spolu, začínali sme sa učiť hrať spolu, keď sme boli desať – jedenásť roční, takže je medzi nami niečo veľmi špeciálne: unikátne spojenie, ktoré vytvára špeciálnu energiu, keď počúvate tento orchester. Nie je to iba alternatíva ako zahrať večerný koncert. Medzi nami je život, dávame do toho všetko.*“⁷³

---

⁷² Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁷³ Gustavo Dudamel and Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Opening Night at Carnegie Hall. In: *Youtube* [online]. New York: Carnegie Hall, 2016, 23.9.2016 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3gR-f5L7tWA>

12. El Sistema v Európe

„Niektoré skúsenosti z Európy (Škótsko) však ukazujú, že fenomenálny úspech El Sistema ako celku pomerne úzko súvisí s kultúrnymi špecifikami a mentalitou obyvateľov Venezuely. Individualistickejšie zameranie Európania, pre ktorých klasická hudba neznamená jedinu možnú cestu z chudoby, a rovnosť pre nich nie je väčšinovo akceptovaným spoločenským ideálom, neprijímajú „Systém“ úplne jednoznačne. Ten môže podľa niektorých kritikov ovplyvniť financovanie a pluralitu hudobného vzdelávania.“⁷⁴

Napriek tomu je v Európe zaregistrovaných 128 inštitúcií v 27 krajinách, ktoré využívajú El Sistema k učeniu hudby.⁷⁵

12.1 El Sistema v Českej republike

Ako sme už spomínali, tak sme mali možnosť vyučovať touto metódou v Nadačnom fonde Harmonie v Prahe, ktorý v Českej republike pôsobí desiatym rokom. Nadačný fond založila pani Mgr. Milada Choluřová v roku 2009. Od vzniku NF Harmonie sa pri výuke vystriedali desiatky lektorov, či dirigentov. Štruktúru projektu podporuje marketingom a získavaním grantov vedúce oddelenie, ktoré taktiež komunikuje s rodičmi a snaží sa ich do systému zapojiť. Pravidelne sa vybrané deti a lektori zúčastňujú na letných stážach v európskej komunite El Sistema v rekreačných rezidenciách, kde sa navzájom inšpirujú a odovzdávajú si skúsenosti.

12.2 Výuka

Nadačný fond zastrešuje 2 základné školy (ZŠ Kořenského, Praha – Smíchov a ZŠ Masarykova, Praha - Klánovice), na ktorých prebieha výuka 3x týždenne

---

⁷⁴ Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

⁷⁵ *Sistema Europe: Network Members and their Centres* [online]. <https://www.sistemaeurope.org/Network-Members/>; www.sistemaeurope.org, 2017 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.sistemaeurope.org/Network-Members/>

po 2 hodiny a 15 minút. Podľa latinsko-amerického modelu táto výuka v NF sa delí na 3 časti:

1.) Prvou časťou výuky je spoločná rozohrávka, ktorá trvá približne 30 minút a zahŕňa rytmické a intonačné cvičenia na nástroji, ktoré sú inšpirované problematikou vybraných diel alebo vyberá jednotlivé problematické úseky skladby a pracuje s nimi. Práca prebieha v skupine – inštrumentálny lektor predohrá cvičenie a deti sa snažia vizuálne a sluchovo napodobniť lekтора. Ak je cvičenie náročnejšie, lektor usmerní slovom, napr. hrajeme na strune D, A, prvý prst na G strune, atď.

2.) Druhou časťou výuky je práca v sekcii, ktorá trvá približne 50 až 60 minút. Ide o jednotlivé sláčikové sekcie (sekcia prvých a druhých huslí, violová sekcia, violončelová sekcia), ktoré vedú jednotliví inštrumentálni lektori samostatne. V tejto fáze výuky sa lektori zameriavajú podrobnejšie na technické problémy nástroja, či zjednotenie zvuku skupiny.

Po druhej fáze nasleduje menšia prestávka na 10 – 15 minút.

3.) Treťou časťou výuky je spojenie všetkých sláčikových sekcií do spoločného orchestra. Úlohu preberá lektor – dirigent, ktorý sa snaží o zosúladenie všetkých skupín. Posledná fáza trvá približne 15 – 20 minút.

NF poveruje spôsob výuky do rúk štyroch inštrumentálnych lektorov (2x husle, viola a violončelo). K tomu ešte pridáva 2 lektorov – dirigentov. Snaží sa o udržanie si 3-stupňovej úrovne hráčov (začiatocníci – prípravka, mierne pokročilí – detský orchester a pokročilí – Young Leaders).

13. Plán jednotlivých kroků k vytvoření sláčikového orchestru podlé Bruna Campa⁷⁶

13.1 Vášnivý mladý dirigent⁷⁷

V Nadačném fondu Harmonie sme absolvovali inštruktážnu stáž metódy El Sistema s mentorom Brunom Campom. „Campo sa narodil v Guatemale. Mentoroval ho samotný zakladateľ José Antonio Abreu už v ranom veku počas pobytu v Mládežníckom orchestri Simóna Bolívaru, kde hral na hoboju. Vo veku 22 rokov bol poverený Maestrom Abreu, aby vybudoval „El Sistema Guatemala“. V priebehu šiestich rokov sa programu zúčastnilo 2500 detí a adolescentov, ktorí pôsobili v 10 mládežníckych orchestroch a súboroch, ktoré vznikli pod jeho vedením. Campo spája svojho latinskoamerického ducha a podnikavosť so svojou formáciou v stredoeurópskej hudobnej tradícii. Vyštudoval Univerzitu múzických umení v Grazi, odbor dirigovanie, v triede Davida Zinmanna, Danieleho Gattiho a Petera Eötvösa. Popri štúdiách inicioval a konzultoval s orchestrami inšpirovanými El Sistemou, ktoré vznikali vďaka sponzoringu Superar Viedeň & Suisse, Hudba pre mier Istanbul, či Nadačný fond Harmonie Praha. V roku 2013 spoluzakladal Sistema Europe Youth Orchestra, celoeurópsky orchester a symbol zjednotenej a solidárnej Európy, ktorá zhromažďuje stovky mladých talentovaných hudobníkov z rôznorodej siete európskych programov Sistema z viac ako dvadsiatich európskych krajín.“⁷⁸

V nasledujúcich podkapitolách uvedieme niektoré praktické rady a odporúčania určené lektorom pri budovaní sláčikového orchestru programu El Sistema v jednotlivých krokoch, ktoré sa lektori Nadačného fondu snažia už štvrtým rokom prakticky naplniť.

---

⁷⁶ Bruno Campo. *Manual and guide for teachers and conductors Harmonie Foundation Prague: Sistema Inspired - Strings program*. Praha, 2018.

⁷⁷ Bruno Campo: *Dirigent orchestra* [online]. <https://www.brunocampo.com/about/>; www.brunocampo.com, 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.brunocampo.com/about/>

⁷⁸ Bruno Campo: *Dirigent orchestra* [online]. <https://www.brunocampo.com/about/>; www.brunocampo.com, 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.brunocampo.com/about/>

13.2 Atmosféra skupiny je na prvom mieste

Názov podkapitoly prezrádza, že odporúčania sa budú týkať udržania si prijateľnej atmosféry skupiny detí pri procese výuky a majú byť opornými bodmi lektora pri naplnení filozofie El Sistema v praxi:

a. Vždy zapojte všetky deti v skupine – zamerajte sa viac na atmosféru skupiny, než na jednotlivcov. Nevenujte pozornosť jednému dieťaťu, pretože stratíte zvyšok skupiny.

b. Držte pozornosť detí nepretržite na sebe (na lektorovi) – deti sa dokážu učiť iba v naprostom tichu a zameraní svojej pozornosti na cieľ. Nikdy nekričte! Vyhnite sa utišovaniu v spôsobe: „Ššššššš!“. Deti môžete udržať v tichu a pozorné iba svojou prítomnosťou. Vaša pozitívna autorita vyžaruje z vášho vnútra a deti ju cítia.

c. Starajte sa o ich sediacu pozíciu v orchestri – vždy pozorujte všetky deti. Pozorujte priebežne ako sedia, ako reagujú, ako sa správajú a opravujte ich v každej sekunde. Vždy, keď deti sedia zle, učia sa zlým návykom. Vždy keď ich opravíte, učia sa správnym návykom.

d. Prijímajte a zapájajte ich vždy všetkých bez rozdielu. Váš pohľad by mal zaberať 180° šírky, aby ste ich videli všetkých, aby ste ich všetkých cítili. Deti cítia vašu prítomnosť a potom vás nasledujú.

13.3 Myslíte technicky, hudobne a inšpiratívne. Výuka je o zábave, ale tiež o tom, naučiť sa niečo!

a. Sláčikové cvičenia – starajte sa o techniku a dobré uchopenie sláčika od začiatku

b. Keď pracujete s ľavou rukou, uistite sa, že deti hrajú čisto.

c. Keď pracujete s pravou rukou, uistite sa, že všetci hrajú správne smyky.

d. Cvičenia v intervaloch stupníc G dur, D dur, A dur spájajte s rôznymi sláčikovými a dynamickými cvičeniami.

13.4 Myslíte analyticky a hudobne – od Twinkle, twinkle ku Mahlerovej symfónii!

a. Vždy vytvárajte hudbu. Dbajte na dynamiku, kontrasty farieb zvuku, frázovanie a charakter každej časti skladby. Učte deti vytvárať hudbu, nie hrať iba noty.

b. Myslíte hudobne-analyticky: všímajte si motívy skladieb. Rozlišujte, ktorá sekcia v orchestri hrá dôležitejší motív alebo mení harmóniu. Učte ich uvedomovať si rozdielne hudobné myšlienky v jednotlivých sekciách, ktoré vytvárajú hudobný dialóg medzi hlasmi.

c. Vždy učte hudbu pútavo a s radosťou – s prioritami na techniku, hranie z listu, cibrenie sluchu a hudobné dejiny.

13.5 Štyri úrovne orchestru

Ďalej Campo rozlišuje vo výuke štyri úrovne orchestru. V prvom – iniciačnom leveli doporučuje vzdelávať deti jeden až dva mesiace i viac, ak je to potrebné. Táto prípravná úroveň (prípravka) by sa mala niesť v duchu „Hudba je hra“. Medzi vybraný repertoár doporučuje skladby s prázdnyimi strunami a v prvej polohe. K tomu radí cvičenia v prvej polohe v stupniciach A dur, D dur, E dur, ktoré by sa mali vycvičovať v pomalom tempe a intonačne čisto. Ďalej využíva prázdne struny pre cvičenia pizzicata a sláčikové cvičenia. Podľa Campa je správna pozícia sedenia v skupine začiatovníkov východiskom k správnym návykom. K zlepšeniu sluchu a hudobnej predstavivosti detí používa detské piesne v rozličnom prevedení – v dynamických kontrastoch, či frázovaní.

Druhú úroveň orchestra zakladá na tej časti Suzukiho metóde, ktorá je určená skladbám pre kvarteto. Skupina by mala v tejto úrovni zotrvať dva až tri

mesiace. V psychologickej časti doporučuje dbať na zjednotenie pozornosti všetkých detí v procese učenia a prinášať pozitívnu autoritu skupine. K technickej časti radí využívať rytmické a sláčikové cvičenia pri rozohrávaní, taktiež cvičenia stupníc, intervaly, dynamické kontrasty, ktoré sa v skladbách určených na koncertné prevedenie vyskytujú. Pripomína dôslednosť intonácie, zosúladenie smykov počas hrania a správnu sediacu pozíciu. Do repertoáru radí skladby, na ktorých sa môžu deti naučiť hudobnému charakteru skladby, či hudobným kontrastom, ako napríklad *Twinkle, Twinkle, Little Star*; *Fiddle dee, dee*; *Song of the Wind*; *May Song*; *Oh, come, little children*; *Allegro*; *Suzukiho Etude*, či úpravu pre začiatčníkov Beethovenovej *Ódy na radosť*. Repertoár, ktorý doporučuje ako pokračovanie, či na zdokonalenie techniky vyberá z barokového obdobia: M. A. Charpentier – *Te Deum* (predohra), G. F. Händl – *Lascia chi'io pianga*, A. Vivaldi – *Koncert G dur* a iné. Koncertné vystúpenie doporučuje až pri zodpovednom, zjednotenom nacvičení, aby sa mohli deti stať pýchou svojich rodičov a komunity.

Tretiu úroveň orchestru stavia na pomalých skladbách a kombinuje ju so skladbami z druhej úrovne, aby sa skupina nezačala nudiť vo výuke. Pracuje na rytmickej presnosti v pomalom tempe, ďalej zdokonaľuje techniku pravej ruky – vedenie sláčka, objavovanie dynamických kontrastov a farieb zvuku. Pri problematike ľavej ruky predstavuje hráčom techniku vibráta. K repertoáru radí Beethovenovu *Ódu na radosť* hranú celými smykmi, Sibeliusove *Andante Festivo*, či úpravu Dvořákovej *Symfónie č. 9 „Z nového sveta“* a iné.

Štvrtú úroveň považuje za vhodnú pôdu pre cibrenie kvality a pravidelné koncerty telesa. Technicky uvádza do nových tonalít, nových hudobných možností, kontrastov a pútavého zvuku. Medzi repertoárové skladby radí Radetzkého *Pochod*, Bizetov *Les Toreadors* v úprave pre sláčiky, Brahmsov *Maďarský tanec č. 5*, Mozartovu *Malú nočnú hudbu* (prvú časť), Mascagniho *Intermezzo* zo skladby *Caballeria Rusticana* a i.⁷⁹

---

⁷⁹ Bruno Campo. *Manual and guide for teachers and conductors Harmonie Foundation Prague: Sistema Inspired - Strings program*. Praha, 2018.

14. Vlastný prínos

Po inštruktážnej stáži s priamym El Sistema mentorom a polročnom pôsobení v Nadačnom fonde Harmonie vám prinášame pohľad na výučbu metódy v danej inštitúcii, taktiež názor na zmienené doporučenia mentora, či osobné postrehy, ktoré nám prax vo výuke priniesla.

14.1 O Nadačnom fonde Harmonie

Je dôležité pripomenúť, že Nadačný fond Harmonie vznikol ako prvý fond v Českej republike podporujúci a zabezpečujúci výuku detí metódou El Sistema. Napriek nepriaznivým a nestálym podmienkam sa snaží o udržanie na medzinárodnej úrovni El Sistema komunity a neustále sa zdokonaľuje a inšpiruje.

14.2 Rozdelenie výuky

Rozdelenie výuky na tri rôzne časti hodnotíme s nadšením. Deti majú možnosť v priebehu jedného vyučovacieho bloku vidieť a počuť vlastné napredovanie vo veľmi konkrétnej konfrontácii s danou skladbou – v jednotlivých častiach, ale i v celkovom obsahu. Po vyučovacej hodine deti odchádzajú radostné, že mohli byť súčasťou spoločenstva orchestra a konkrétne sa zapojiť svojou hrou, cítia dôležitosť pri nesení zodpovednosti za seba i za celú skupinu, čo im dodáva zdravé sebavedomie a odhodlanosť prísť znovu a naučiť sa niečo nové.

14.3 Integrácia

Nadačný fond sa nezameriava na deti z výrazne sociálne slabších rodín. Deti sa v priemere zdržia v NF dva až tri roky. Domnievame sa, že prispieva k tomu fakt, že Harmonie nemá vytvorený presný plán napredovania a motivácií jednotlivých úrovní orchestrov a nemá za cieľ pripraviť deti na pokračovanie štúdia na hudobných školách.

14. 4 Spolupráca s rodičmi

V Harmonii sme sa stretli s pozitívnym zapojením rodičov do konceptu ústrednej myšlienky. Rodičia sa zapájali pri vytváraní pozvánok na koncert, či propagačných videí, fotografií a celkovou pomocou o deti, či o sálu pri prípravách na koncerty.

14.5 O lektoroch

Počet lektorov a rozdelenie práce medzi nimi v Nadačnom fonde hodnotíme ako neefektívne z viacerých dôvodov. Motivácie lektorov považujeme za jeden z hlavných pilierov filozofie metódy, čo v praxi sa veľmi náchyľne zanedbávalo. Za hlavný dôvod nenaplnovania filozofie pokladáme fakt, že samotní lektori boli vychovávaní a získavali svoje skúsenosti v hudobnom systéme s individualistickým prístupom. Myslíme si, že kolektív lektorov vyučujúci touto metódou v európskych inštitúciách by mal prejsť zvláštnym zaškolením, ktoré by spočívalo v zakúsení dlhodobu udržateľnej spolupráce a vytváraní ideálneho spoločenstva, ktoré by bolo pre návštevníkov systému vzorom a ideálom, do ktorého by sa v budúcnosti mohli potencionálni záujemci zapojiť/zamestnať. Tento fakt úzko súvisí aj s článkom Andreja Šuby, ktorý spomíname v 12. kapitole, kde autor popisuje neprijatie „Systému“ v Európe úplne jednoznačne.⁸⁰

Podľa našich informácií, takéto zaškolenie zamerané na európskych lektorov sme na medzinárodnej úrovni európskej komunity nepostrehli. Prispeva k tomu aj fakt, že odporúčania jedného z budovateľov systému v Latinskej Amerike neriešili túto problematiku, ani sa ku nej nevyjadrovali. Zaregistrovali sme iba medzinárodné zjednocovanie rôznych El Sistema komunít a snahu o prepojenie a hľadanie inšpirácií v technickej problematike vyučovacieho procesu, nie však hľadanie a prepájanie komunít s cieľom vytvárania dlhodobu udržateľného spoločenstva.

---

⁸⁰Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

14.6 Závislosť na lektorovi

Ďalším neefektívnym lektorským nastavením bol prístup, ktorý znemožňoval alebo dokonca bránil v budovaní samostatnosti detí – lektori vedome neprenášali zodpovednosť na deti a výsledkom bola niekoľkoročná závislosť detí na danom lektorovi: napríklad pri ladení nástroja, kedy má byť učiteľ – lektor mentorom, či sprevádzateľom, ktorý uistí alebo usmerní žiaka o správnosti intonácie naladených strún. Lektori ladili nástroje vždy pred vyučovacou hodinou, koncertom sami. Takmer všetky deti v Nadačnom fonde neboli schopné sa po 3-ročnej výuke týmito lektormi správne naladiť.

14.7 Vysoký počet lektorov?

Nároky na vysoký počet lektorov sprevádzajú nemalé ťažkosti – ich neustále zabezpečenie, komunikácia a vytváranie kvalitného tímu. Od začiatku školského roku 2018/2019 po momentálnu situáciu má NF 50% fluktuáciu na lektorských miestach a niektoré pozície neboli zabezpečené i po dlhšiu dobu ako jeden mesiac. Ďalej táto situácia nestáleho pracovného prostredia výrazne ovplyvňuje komunikáciu medzi lektormi i deťmi, má dopad na samotný priebeh vyučovania a je takmer nemožné vytvárať dobre fungujúci pracovný kolektív.

Domnievame sa, že počet lektorov je úzko prepojený s náplňou ich práce, ktorá by mohla byť jednoducho zefektívnená - ak by boli inštrumentálni lektori zároveň aj dirigentami orchestru, ktorí sú potrební iba v posledných dvadsiatich minútach výuky. Ak dirigenti nemajú vedľajšie zameranie alebo neabsolvovali hru na nejakom sláčikovom nástroji, tak je pre nich veľmi obtiažne pochopiť problematiku začiatočníkov a usmerňovať ich, či viesť, napriek svojmu akademickému vzdelaniu. Takýmito dirigentami práve disponuje Nadačný fond.

14.8 Štruktúra výuky

Plán jednotlivých krokov k vytvoreniu sláčikového orchestra podľa Bruna Campa je prínosným ku pochopeniu filozofie El Sistema v praxi, avšak nepopisuje jednotlivé technické postupy vyučovania, vďaka ktorým by priane José Antonia

Abreu mohlo byť naplnené. Ďalším faktorom, kvôli ktorému spontánnosť pri výuke nestačí, je zmieňovaný koncept vyučovania El Sistema v Európe. Citujeme 12. kapitolu našej práce: *„Individualistickejšie zameranie Európania, pre ktorých klasická hudba neznamenaá jedinu možnú cestu z chudoby, a rovnosťarstvo pre nich nie je väčšinovo akceptovaným spoločenským ideálom, neprijímajú „Systém“ úplne jednoznačne.“*⁸¹ Tento citát môžeme potvrdiť zo skúsenosti z vyučovania v Nadačnom fonde Harmonie v Prahe.

Myslíme si, že práve v tejto oblasti je priestor pre nové výzvy, ktoré by pomohli objaviť a zostaviť presný systém vyučovania 4-sekcieovej výuky orchestru z technického hľadiska skupinovej výuky, ktorý by bol prepojený s budovaním osobností a spoločenstva. Rozdelenie úrovní orchestru by tak bolo výsledkom týchto konštruktívnych krokov pri hraní na nástroji, technicky podporených, určených pre vyučovanie v skupine. Samozrejماً by bola efektívnosť a atraktívnosť jednotlivých krokov, ktorá by zaručovala nadšenie z učenia a radosť z hry, podporená motiváciou „byť lepším človekom“, „prekonávanie vlastných limitov“, „vytváranie spoločného dobra“ či vedenie k zodpovednej práci, ktorá odmeňuje pocitom osobnej satisfakcie a zdokonaľuje vnímanie krásy v živote človeka. Z praktickej skúsenosti sa domnievame, že napredovanie detí v skupine je vysoko ovplyvnené s budovaním a vychovávaním ich osobnosti. Uvedieme osobnú skúsenosť: *„Ako nová lektorka som dostala za úlohu vyučovať skupinu druhých huslí, v ktorej boli podľa ostatných lektorov najslabšie deti. Bola to výzva. Jednu z prvých vecí, ktorú som dievčatá učila bola disciplína a snažila som sa ich silne motivovať, že ak niečo chcú, tak to môžu dokázať. Za každú úprimne vynaloženú snahu som ich chválila, napriek zvuku, ktorý mal ďaleko od dokonalosti. Za necelé 3 mesiace bola moja skupina druhých huslí motiváciou pre ostatné deti – chceli sa naučiť to, čo sme sa učili v druhých husliach a viditeľne sa moja skupina dostala na úroveň „šikovnejších“ detí. Moje dievčatá cvičili pred začiatkom vyučovania, či cez prestávku bez toho, aby som im niečo povedala a navzájom sa povzbudzovali. Toto bolo pre mňa najväčšou odmenou a uvedomením si, že idem správnym smerom.“*

---

⁸¹ Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

Potom by sa touto metodikou mohlo vyučovať nie len v inštitúciách pre deti zo sociálne slabších prostredí v Latinskej Amerike, ale aj na školách, ktoré navštevujú bežné deti, či adolescenti v Európe a taktiež by bolo možné vzdelávať dospelých, či používať systém na scelovanie akéhokoľvek školského, firemného, či akademického kolektívu.

14.9 Čo je podstatou objavenia metodiky

Po praktickom aplikovaní filozofie metódy El Sistema v Nadačnom fonde sme prišli k záveru podstaty skupinovej metodiky. Domnievame sa, že podstatou vyučovacieho procesu detí v skupine sú dva faktory: upútať úplnú pozornosť všetkých detí v skupine a zadať tak jednoduchý, jasný a triviálny príkaz, ktorý sú schopné všetky deti odpozorovať za tento moment ich úplnej pozornosti a názorne zopakovať. To znamená, že na vydanie takéhoto príkazu musí lektor vychádzať už z poznaného. (pocit, farba, slovo, zvuk,...) Na základe takýchto jednoduchých príkazov je možné metodiku hry na hudobnom nástroji rozčleniť na niekoľko stoviek príkazov a postupne spájať a stavať na už poznaných príkazoch. Ak by sme dokázali rozčleniť hru na husliach, prečo nie hru na violončelo? Z toho vyplýva, že keby sme mali k dispozícii štyri metodiky pre sláčikové nástroje, môžeme prepájať jednotlivé príkazy tak, aby zároveň súviseli s ostatnými, aby sa mohli aplikovať paralelne a vytvárať spoločenstvo orchestra v jednej nástrojovej úrovni.

Uvedieme príklad: máme pred sebou skupinu detí, ktorá si už vie položiť husle správne na plece a vziať sláčik do pravej ruky. Deti ešte nepoznajú mená strún a neťahali sláčikom po strunách. Pred tým, ako ich vyzveme k uchopeniu nástroja si označíme struny najjednoduchším spôsobom, aký deti vo veku 5 - 6 rokov poznajú – teda rôznymi farbami (G – žltá, D – zelená, A – červená, E – modrá). A zadávame pri pozornosti všetkých detí jednoduché príkazy, ktoré opakujeme dovtedy, kým to všetci zo skupiny nepochopia a neaplikujú: položíme si husle na plece. Vezmeme sláčik do ruky. Položíme sláčik na žltú strunu. Potiahneme sláčikom tak, že vystrieme lakeť pravej ruky. Výsledkom týchto príkazov sme dostali skupinu detí, ktorá potiahla sláčikom po G strune smerom k špičke.

14.10 Výskumná činnosť. Čo môže prispieť k budovaniu El Sistema metódy v Európe?

Ako detailne funguje vyčovanie El Sistema v Latinskej Amerike sme nemali možnosť zistiť. Je pravdepodobné, že za 44 rokov dosiahla slušnú úroveň, avšak v Európe sme nemali možnosť sa dostať ku publikovaným dielam zaoberajúcim sa technickej problematike vyučovania v skupine touto metódou. V Európe sa začala vyučovať El Sistema posledné desaťročie. „Taktiež k tejto skutočnosti prispieva fakt, že fenomenálny úspech El Sistema ako celku pomerne úzko súvisí s kultúrnymi špecifikami a mentalitou obyvateľov Latinskej Ameriky“, ⁸² čo môže zásadne pozmeniť náplň vyučovania európskych detí. Čo môže prispieť k budovaniu El Sistema metódy v Európe? Postrehli sme fórum SERA, ktoré sa stalo akousi platformou na zdieľanie spoločných problémov jednotlivých lektorov El Sistema v Európe. Akíkoľvek zaregistrovaní lektori môžu do tohto online združenia prispievať svojimi postrehmi, či sa navzájom inšpirovať. Avšak sme presvedčení, že to nestačí. Domnievame sa, že je potrebné vytvoriť priestor pre aktívnu výskumnú činnosť tejto metódy práve v Európe, kde berieme v úvahu kultúrne hudobné dedičstvo a mentalitu Európanov. Výskumnú činnosť odhadujeme na 2 a viac rokov, počas ktorých by skupina žiakov absolvovala všetky vzdelávacie štádiá od úplného začiatníka po umelca pripraveného študovať na hudobnej základnej, strednej alebo vysokej škole. Najväčšou konkurenciou sa preto El Sistema v Európe stáva voči základným umeleckým školám, možno časom konzervatóriám, pretože ponúka unikátnosť vzájomnej spolupráce, ale mohla by sa presadiť aj vo voľnočasových aktivitách pre dospelých.

---

⁸²Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

Záver

Filozofia, ciele a vývoj El Sistema je aktuálnou medzinárodnou témou zaoberajúcou sa sociálnou zmenou v spoločnosti pomocou vyučovania klasickej hudby.

Téma mojej bakalárskej práce mi pomohla priblížiť aplikovanie filozofie El Sistema v Latinskej Amerike a preskúmať jej šírenie v Európe, či získavať praktické skúsenosti s jej vyučovaním v Českej republike.

Cieľom mojej bakalárskej práce bolo detailne spracovať filozofiu metódy a popísať jej vývoj z hľadiska polročnej praxe, odhaliť úskalia a výzvy, možný ďalší postup pri výskumnej činnosti.

Pri písaní mojej bakalárskej práce som sa dozvedela mnoho zaujímavých informácií. Taktiež som sa stretla s ťažkosťami pri hľadaní publikovanej literatúry. Preto som čerpala prevažne z internetových zdrojov, či osobných rozhovorov priameho mentora metódy Bruna Campa a z vlastnej praktickej skúsenosti. Verím, že aj môj pohľad na danú tému prispeje ku zveladeniu a šíreniu tejto metódy v radách odbornej i laickej verejnosti.

Najväčšou inšpiráciou bola pre mňa praktická skúsenosť s vyučovaním metódy v Nadačnom fonde Harmonie v Prahe a taktiež samotná osobnosť zakladateľa El Sistema José Antonio Abreu, ktorého posolstvo som sa snažila v mojej práci rýdzo popísať a na záver mojej práce sa lúčim s čitateľmi slovami Maestra: „Odhaľme našim deťom krásu hudby a hudba im odhalí krásu života.“

Pramene a literatúra

Andrej Šuba. EL SISTEMA. *Časopis Hudobný život* [online]. 2014, **2014**(10), 10 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>

Bruno Campo: Dirigent orchestra [online].

<https://www.brunocampo.com/about/>: www.brunocampo.com, 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.brunocampo.com/about/>

Bruno Campo. *Manual and guide for teachers and conductors Harmonie Foundation Prague: Sistema Inspired - Strings program*. Praha, 2018.

Edicson Ruiz. *Berliner Philharmoniker* [online]. Berlín: Berliner Philharmoniker, 2003 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.berliner-philharmoniker.de/en/orchestra/musician/edicson-ruiz/>

Edicson Ruiz: Vita [online]. <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>: www.edicsonruiz.com, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>

El Sistema USA [online]. <https://elsistemausa.org/about/>: El Sistema USA, 2019 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://elsistemausa.org/>

El Sistema: Wikipedia [online]. https://en.wikipedia.org/wiki/El_Sistema: <https://www.wikipedia.org/>, 2014 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/El_Sistema

Gabriela Montero: Biografia. In: *Gabriela Montero* [online]. Barcelona: Gabriela Montero, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gabrielamontero.com/biography>

Gustavo Dudamel and Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Opening Night at Carnegie Hall. In: *Youtube* [online]. New York: Carnegie Hall, 2016, 23.9.2016 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3gR-f5L7tWA>

Gustavo Dudamel: Životopis. In: *Gustavo Dudamel* [online]. LA: Gustavo Dudamel, 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/ve-es/biografia>

José Antonio Abreu. *The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu* [online]. Caracas, Venezuela: TED, 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

José Antonio Abreu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-08-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Antonio_Abreu

Los Angeles Philharmonic Association. Remembering Maestro José Antonio Abreu, Founder of El Sistema. In: *Www.youtube.com* [online]. LA: Los Angeles Philharmonic Association, 2018, 25.3.2018 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=b_hpU5AicXs

Los Angeles Philharmonic Association. *Remembering Maestro José Antonio Abreu, Founder of El Sistema* [online]. In: . s. 10 [cit. 2019-04-10].

POLAR MUSIC PRIZE 2019 a Deutsche Grammophon GmbH. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE* [online]. 2009, **2009**(36), 5 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/#foundation>

POLAR MUSIC PRIZE. The Laureats: José Antonio Abreu. *POLAR MUSIC PRIZE: The Laureats* [online]. Švédsko: POLAR MUSIC PRIZE, 2009, 2009 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.polarmusicprize.org/laureates/jose-antonio-abreu-and-el-sistema/>

Sistema Europe: Network Members and their Centres[online].

<https://www.sistemaeurope.org/Network-Members/>: www.sistemaeurope.org, 2017 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.sistemaeurope.org/Network-Members/>

TED. The El Sistema music revolution | José Antonio Abreu. In:

Www.youtube.com [online]. <http://www.ted.com/index.php/talks/top10>: TED, 2009 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>

TED Prize a Prize-winning wishes. José Antonio Abreu plants youth orchestras.

<https://www.ted.com> [online]. <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>: TED, 2009, 2009 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>

TED Speaker: José Antonio Abreu Maestro. *TED Ideas Worth Spreading* [online].

2009, **2009**(2), 2 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.ted.com/participate/ted-prize/prize-winning-wishes/sistema-fellows-program>

Prílohy

Príloha č. 1 – portrét José Antonio Abreu

Príloha č. 2 chudobná štvrť vo Venezuele, slamy (barrios)

Príloha č. 3 – Detský orchester El Sistema vo Venezuele

Príloha č. 4 – Venezuelský detský orchester El Sistema na koncerte

Príloha č. 5 – TED konferencia s José Antonio Abreu

Príloha č. 6 - Gustavo Dudamel s mládežníckym orchestrom El Sistema

Príloha č. 7 – Portrét Gustavo Dudamel

Príloha č. 8 – Svetoznáma klavíristka Gabriela Montero

Príloha č. 9 – Edicson Ruiz, člen Berlínskej filharmónie

Príloha č. 10 – Simon Bolívar orchester v Carnegie Hall

Príloha č. 11 – Bruno Campo, zakladateľ „El Sistema Guatemala“

Príloha č. 12 – Deti z Nadačného fondu Harmonie v Prahe na koncerte

Príloha č. 13 – Open-air koncert Nadačného fondu Harmonie v Prahe

Príloha č. 14 – Deti z orchestru NF Harmonie počas prestávky si spoločne precvičujú skladby a vzájomne sa motivujú a radia si

Príloha č. 15 – Citát José Antonio Abreu

